

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عنوان:

شناختنامه اکوتیپهای کلکسیون عتاب ایران

www.ketab.ir

نویسندگان:

کمال غوث - معید ملک زاده شفاوردی

شناسنامه اکوتیپهای کلکسیون عتاب ایران

نویسندگان: کمال غوث - سعید ملک زاده شفارودی

ناشر: فکر بکر

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۶۰-۲۱-۰

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۰

قیمت: رایگان

طرح جلد: کمال غوث

لیتوگرافی و چاپ: و. اصف

سرشناسه: غوث، کمال، ۱۳۵۸ - ملک زاده شفارودی، سعید، ۱۳۵۰ -

عنوان و نام پدیدآور: شناسنامه اکوتیپهای کلکسیون عتاب ایران / نویسنده کمال

غوث، سعید ملک زاده شفارودی: به سفارش سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی

مشخصات نشر: تهران: فکر بکر، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۰۰ ص: مصور (بخشی رنگی)، جدول.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۸۶۰-۲۱-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: عناوین ایران

شناسه افزوده: سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی

رده بندی کنگره: QK۴۹۵ / ۹۴۰۹۱۳۹ غ

رده بندی دیویی: ۸۶/۵۸۳

شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۰۱۰۷۲

همه حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر محفوظ است.

عنب از جمله درختان مقاومی است که قابلیت رشد و تولید در زمین های کم آب و شور را دارا می باشد و توجه بیشتر به آن ضمن بالا بردن ظرفیت تولید محصولات کشاورزی در حفاظت خاک نیز می تواند ، مؤثر باشد .اکثر زمینهای کشاورزی در استان خراسان جنوبی به دلیل شوری خاک و آب برای کشت بعضی از محصولات باغی محدودیتهایی داشته از اینرو ، در برخی مناطق به ویژه در ۲۰ سال گذشته عنب ، به عنوان یکی از محصولات اصلی مطرح شده و هم اکنون سطح زیر کشت آن در خراسان جنوبی از ۹۰ هکتار در سال ۱۳۶۷ به ۱۱۶۸ هکتار در سال ۱۳۸۸ رسیده است .تطابق و سازگاری این محصول با محیط و عشق و علاقه شدید مردم به عنب موجب شده است که در سالهای اخیر غالب باغات احداثی در استان خراسان جنوبی به این محصول اختصاص داده شود و در حال حاضر کمتر باغی را می توان یافت که در آن عنب کشت نشود. عملکرد محصول بالا ، سهولت برداشت ، قیمت نسبتاً بالا ، مقاومت به خشکی و سرما ، داشتن ارزش ناخالص افزوده معادل ۱۹۰۰۰ ریال به ازای هر متر مکعب آب مصرفی در حال حاضر از ویژگیهای منحصر به فرد عنب است .عنب ، محصول کم مصرف از لحاظ نهاده است که در شرایط محدودیت های محیطی درآمد اقتصادی قابل توجهی تأمین می نماید و به همین دلیل محصول مناسبی برای کشاورزانی است که به منابع کمتری دسترسی دارند. در حال حاضر و بر اساس اطلاعات

موجود، برای هر هکتار عنب کاری تعداد ۷ تا ۸ نفر اشتغال مستقیم و غیر مستقیم و تعداد ۸۹۵۴ بهره بردار یا ۲۶۳۴ خانوار روستایی در زنجیره تولید و توزیع این محصول فعالیت دارند ، لذا توسعه کاشت عنب در این منطقه در کاهش نرخ بیکاری تأثیر بسزایی دارد و کاشت عنب می تواند به عنوان یکی از عوامل جلوگیری کننده از مهاجرت روستاییان محسوب شود. ارزش دارویی عنب بسیار زیاد بوده، به گونه ای که باغداران و کشاورزان در لفظ عوام آن را دارو می گویند نه میوه. فائو روزانه در رژیم غذایی افراد بزرگسال مصرف حتی یک میوه عنب را برای به دست آوردن ویتامین سی و ویتامین ب کمپلکس توصیه می کند. با وجود اهمیت اقتصادی عنب در تحقیقات ملی، این گیاه از توجه لازم برخوردار نبوده و نگارش مطالبی در رابطه با این ذخیره ژنتیکی کشور، حتی در حد مقالات داخلی نیز بسیار کم رنگ می باشد که باید مورد عنایت قرار گیرد. اولین قدم برای ثبت و شناسایی ارقام برتر در این گونه احداث کلکسیونهای دارنده تمام اکوتیپهای موجود در سطح کشور برای تعیین آن دسته از عواملی است که بیشترین نقش را در تعیین عملکرد به عهده دارند و در این میان معرفی رقم و میزان تطبیق آن با شرایط اقلیمی منطقه از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. اکوتیپهای عنب موجود در کشور فاقد شناسنامه و معرفی ویژگیهای مخصوص به خود در سطح کشور و بین المللی می باشند، لذا انجام تحقیقات در رابطه با ثبت

ویژگیهای فنوتیپی و تنظیم آی دی مولکولی که بر اساس ژنوم این گونه باغی و با بهره گیری از نشانگرهای مولکولی صورت می گیرد محقق را در معرفی بهتر و دقیق تر ارقام یاری می رساند. لذا کتاب حاضر با عنوان شناسنامه اکوتیپهای کلکسیون عنب ایران که نتیجه تلفیق و استخراج نتایج حاصل از آماربرداریهای فنوتیپی و نتایج دو پایان نامه ارشد که به بررسی اوزیابی فیلوژنتیکی تنوع ژنومی بر اساس نشانگرهای مولکولی می پردازد، اولین کتاب در نوع خود و سومین کتابی است که توسط سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی در رابطه با محصولات استراتژیک استان از قبیل زرشک و عنب انتشار یافته است. امید است که این مجموعه گامی مفید و نقطه عطفی در چاپ کتابهایی از این قبیل بوده و بتواند در افزایش آگاهی کارشناسان و کشاورزان تولید کننده عنب نقش موثری داشته باشد.

غلامرضا هادربادی

رئیس سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی

پاییز ۱۳۹۰

عنب یکی از قدیمی ترین محصولات باغی ایران است که علی رغم قدمت کشت آن در مقایسه با بسیاری از محصولات باغی رایج در کشور، سهم کمتری از فناوری های نوین را داشته و تولید آن عمدتاً بر پایه دانش بومی کشاورزی متکی بوده است. عنب از جمله درختان مقاومی است که قابلیت رشد و تولید در زمینهای کم آب و شور را دارا می باشد و توجه بیشتر به آن ضمن بالا بردن ظرفیت تولید محصولات کشاورزی در حفاظت خاک نیز می تواند، مؤثر باشد. اکثر زمینهای کشاورزی در استان خراسان جنوبی به دلیل شوری خاک و آب برای کشت بیشتر محصولات باغی مناسب نیستند از اینرو، در برخی مناطق به ویژه در ۲۰ سال گذشته عنب، به عنوان محصول اصلی مطرح شده و هم اکنون سطح زیر کشت آن در خراسان جنوبی از ۹۰ هکتار در سال ۱۳۶۷ به ۱۱۶۸ هکتار در سال ۱۳۸۷ رسیده است. با عنایت به اهمیت اقتصادی و دارویی این گیاه، اولین قدم برای برنامه های اصلاحی عنب، جمع آوری اکوتیپهای مختلف عنب و دسترسی به تنوع ژنتیکی و اطلاع از تنوع ژنتیکی و روابط خویشاوندی بین ارقام مختلف آن است. بر این اساس این ذخیره ژنتیکی از ارزشمند ترین منابع ملی کشور محسوب می شود. از آنجا که هیچ گونه اطلاعاتی در زمینه دسته بندی ژنومی و بهره گیری از خصوصیات ظاهری گونه های موجود عنب به عنوان شناسنامه این گونه در ایران، وجود ندارد؛ لذا در این کتاب سعی بر آن شد تا برای اولین بار در این گونه نسبت به نگارش کتابی که بتواند مبنا و اساس شناسایی و هویت درختان عنب ایران باشد تنظیم و پیش روی محققان، علاقه مندان و خوانندگان عزیز برای بهره برداری لازم قرار بگیرد.

این مجموعه مشتمل بر ۳ فصل می باشد که شرح مختصری از فصول، جهت آشنایی خوانندگان محترم در ادامه می آید:

فصل اول کتاب به اهمیت، پیشینه و مناطق پراکنش، گیاهشناسی، خواص و کاربردهای دارویی عنب در ایران و جهان می پردازد.

فصل دوم کتاب شامل اطلاعاتی درباره اهمیت شناسایی ژنومهای مختلف عتاب، اهمیت جمع آوری ژرم پلاسم گونه خاص برای افزایش تنوع، نحوه شناسایی ارقام مختلف عتاب توسط محققین در خارج و داخل کشور، جمع آوری و تأسیس ژرم پلاسم درخت عتاب در خراسان جنوبی، گروه بندی عتابها بر اساس آنالیز داده های کمی و با بهره گیری از دندروگرام شباهت بر مبنای فاصله اقلیدسی به روش "وارد" و سرانجام مختصری به مطالعات مولکولی بر روی تنوع ژنومی اکوتیپهای کلکسیون عتاب ایران توسط دانشگاه فرهودوسی مشهد می پردازد.

فصل سوم کتاب در واقع با عنوان شناسنامه اکوتیپهای عتاب ایران شامل تلفیق و استخراج نتایج حاصل از آماربرداریهایی فنوتیپی و نتایج دو پایان نامه ارشد که به بررسی ارزیابی فیلوژنتیکی تنوع ژنومی بر اساس ژن کلروپلاستی *matK* و نتایج نشانگرهای مولکولی RAPD و ISSR در اکوتیپهای عتاب ایران، می پردازد؛ می باشد. امید است تداوم چاپ چنین مجموعه هایی، باعث ارتقای سطح علمی باغداران و دانشجویان و همه علاقه مندان به دانش کشاورزی شده و آنها را قادر سازد، دوشادوش مولدین کشاورزی به اهداف برنامه های توسعه ای نایل آیند.

بی شک کتاب پیش رو، دارای نواقص و ایراداتی می باشد که به رغم تلاش و دقت نظر نویسندگان از دیده گان پنهان مانده است، لذا مسئولیت تمام مطالب کتاب را نویسندگان پذیرا بوده و از خوانندگان محترم تقاضا می شود که، بر نویسندگان منت گذاشته و با ارسال انتقادات و پیشنهادات سازنده خود به آدرسهای پستی ذیل در خصوص هرچه پر بارتر کردن بار علمی این مجموعه در ویرایشهای بعدی و یا خلق آثار دیگر همکاری لازم مبذول فرمایند.

kamal.ghous@yahoo.com - malekzadeh-s@um.ac.ir

تشکر و قدردانی :

به لحاظ پاسداشت زحمات همکاران سازمان جهاد کشاورزی از حمایت‌های آقای دکتر هادربادی ریاست محترم سازمان جهاد کشاورزی به دلیل پیگیری مجدانه و رفع مشکلات موجود برای چاپ این اثر، از آقای مهندس اکبری معاونت محترم بهبود تولیدات گیاهی سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی که از بانیان احداث کلکسیون عنب ایران در سریشه بوده اند و بستر مناسبی را جهت انجام تحقیقات در این گونه فراهم آوردند، از آقای مهندس عطاء حسینی مدیر باغبانی سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی و مهندس اکبری مدیر هماهنگی ترویج سازمان جهاد کشاورزی خراسان جنوبی که هر کدام از این عزیزان در مقطعی از کار پیگیر موضوع بوده اند، بی نهایت ممنون و سپاسگزاریم. از سرکار خانم شایسته که با جدیتی خاص نسبت به تهیه باندهای مولکولی ژنوم این درخت اقدام کردند نیز قدردانی می شود.

از آقای مهندس رضوی مدیر جهاد کشاورزی شهرستان سریشه به دلیل پیگیری‌های مجدانه و دلسوزانه ایشان در خصوص پیگیری تأمین اعتبار و چاپ کتاب تشکر و قدردانی ویژه به عمل می آوریم.

کمال غوث - سعید ملک زاده سفارودی

فهرست کلی کتاب :

۱	فصل اول: پیشینه تاریخی، مناطق گسترش، گیاهشناسی و خواص دارویی عنب.....
۲	فهرست مطالب.....
۱۸	منابع.....
۲۰	فصل دوم: مروری بر تحقیقات صورت گرفته در خصوص شناسایی ارقام مختلف عنب.....
۲۱	فهرست مطالب.....
۳۸	منابع.....
۴۰	فصل سوم: شناسنامه مولکولی و فنوتیپی درختان کلکیون عنب ایران.....
۴۱	فهرست مطالب.....